

مقدمه

ارکیده‌ها یکی از زیباترین و پرتعدادترین گیاهان زینتی در جهان هستند که به دلیل تنوع رنگ‌ها، شکل‌ها و الگوهای گل‌هایشان مشهورند. این گیاهان نه تنها به عنوان گیاهان زینتی در منازل و باغ‌ها استفاده می‌شوند بلکه در عرصه‌های صنعتی مانند تولید عطر نیز کاربرد دارند. برای داشتن ارکیده‌هایی سالم و زیبا، لازم است تا با نیازهای خاص این گیاهان آشنا شویم و نحوه صحیح نگهداری، آبیاری، کوددهی، گلدهی و مقابله با آفات و بیماری‌های آنها را بدانیم.

گیاه‌شناسی گیاه ارکیده

ارکیده‌ها یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین خانواده‌های گیاهی در جهان هستند که با نام علمی Orchidaceae شناخته می‌شوند. این خانواده شامل بیش از ۲۵,۰۰۰ گونه و ۱۰۰,۰۰۰ هیبرید است که در انواع زیستگاه‌ها از مناطق گرمسیری تا مناطق معتدل یافت می‌شوند. در ادامه به بررسی ویژگی‌های گیاه‌شناسی ارکیده‌ها پرداخته می‌شود.

ساختار گیاه

ریشه‌ها

ریشه‌های ارکیده‌ها عمدتاً هوایی هستند و به همین دلیل از خاک برای تغذیه استفاده نمی‌کنند. این ریشه‌ها به وسیله ساختارهای ویژه‌ای به نام ولامین پوشیده شده‌اند که می‌توانند رطوبت و مواد مغذی را از هوا جذب کنند. این ویژگی به ارکیده‌ها امکان می‌دهد تا در محیط‌های کم‌خاک مانند درختان یا سنگ‌ها رشد کنند.

شکل ۱- ریشه هوایی

ساقه‌ها

ساقه‌های ارکیده‌ها می‌توانند به دو صورت باشند: تک‌پایه (مونوبیال) و چندپایه (سی‌موبیال). در نوع تک‌پایه، ساقه اصلی رشد کرده و گل‌ها در طول آن تشکیل می‌شوند، در حالی که در نوع چندپایه، ساقه‌های فرعی از ساقه اصلی منشعب می‌شوند و هر کدام می‌توانند گل دهند.

برگ‌ها

برگ‌های ارکیده‌ها معمولاً ضخیم و چرمی هستند و می‌توانند به شکل‌های مختلفی مانند بیضی، نیزه‌ای یا خطی باشند. برگ‌ها اغلب به صورت جفتی یا دوتایی در انتهای ساقه‌ها قرار دارند و می‌توانند به رنگ‌های سبز تیره یا روشن با الگوهای مختلف باشند.

گل‌ها

گل‌های ارکیده‌ها از لحاظ ساختاری بسیار پیچیده و جذاب هستند. هر گل ارکیده دارای شش گلبرگ است که به دو دسته تقسیم می‌شوند: سه گلبرگ داخلی (تپال) و سه گلبرگ بیرونی (سپال). یکی از تپال‌ها به نام لب یا لبیل که اغلب بزرگ‌تر و رنگارنگ‌تر از بقیه است، نقش مهمی در جذب گرده‌افشان‌ها ایفا می‌کند.

ارکیده

PTMP/SK/R&D/A/ orchid01 /21072024

ساختار گل

گل‌های ارکیده دارای ساختار خاصی به نام ستون هستند که شامل اندام‌های جنسی گل (پرچم‌ها و مادگی‌ها) می‌باشد. این ستون در مرکز گل قرار دارد و به گونه‌ای طراحی شده است که گرده‌افشان‌ها به راحتی بتوانند گرده‌ها را به دیگر گل‌ها منتقل کنند.

شکل ۲- گیاه ارکیده

گرده‌افشانی

گرده‌افشانی ارکیده‌ها اغلب توسط حشرات انجام می‌شود، اما برخی گونه‌ها نیز توسط پرندگان یا باد گرده‌افشانی می‌شوند. ارکیده‌ها با تولید عطرها و نکتارهای خاص، گرده‌افشان‌ها را به خود جذب می‌کنند. برخی از ارکیده‌ها حتی با تقلید از ظاهر و بوهای خاص، گرده‌افشان‌ها را فریب می‌دهند تا فرآیند گرده‌افشانی را بهبود بخشند.

زیستگاه

ارکیده‌ها در انواع زیستگاه‌ها از جنگل‌های گرمسیری و مرطوب تا مناطق خشک و معتدل یافت می‌شوند. بسیاری از ارکیده‌ها اپی‌فیتیک هستند، یعنی روی درختان یا سنگ‌ها رشد می‌کنند بدون اینکه انگل باشند. این گیاهان با استفاده از ریشه‌های هوایی خود، مواد مغذی و رطوبت را از محیط اطراف جذب می‌کنند.

تنوع گونه‌ای

خانواده Orchidaceae به دلیل تنوع بالا در شکل، رنگ و الگوهای گل‌ها، یکی از جذاب‌ترین گروه‌های گیاهی به شمار می‌رود. این تنوع به ارکیده‌ها امکان داده است تا در انواع مختلف زیستگاه‌ها با شرایط محیطی مختلف سازگار شوند و به یکی از موفق‌ترین خانواده‌های گیاهی تبدیل شوند.

نگهداری ارکیده

نور مناسب

ارکیده‌ها به نور غیرمستقیم نیاز دارند. قرار دادن این گیاهان در مکانی که نور ملایم و فیلتر شده دریافت کنند، بهترین نتیجه را خواهد داد. پنجره‌های شمالی یا شرقی معمولاً بهترین مکان برای نگهداری ارکیده‌ها هستند. نور مستقیم خورشید می‌تواند باعث سوختگی برگ‌ها شود، بنابراین بهتر است از پرده یا پوشش‌های نیمه شفاف برای فیلتر کردن نور استفاده کنید.

دمای مناسب

دمای مطلوب برای ارکیده‌ها بین ۱۵ تا ۲۵ درجه سانتی‌گراد است. این گیاهان تحمل دماهای بالاتر یا پایین‌تر از این محدوده را ندارند و ممکن است در شرایط نامناسب دچار آسیب شوند. در طول شب، کاهش دما به حدود ۱۰ تا ۱۵ درجه سانتی‌گراد می‌تواند به تحریک گلدهی ارکیده‌ها کمک کند. حفظ دمای ثابت و جلوگیری از نوسانات شدید دما نیز برای سلامت این گیاهان اهمیت دارد.

خاک و گلدان مناسب

خاک مناسب

ارکیده‌ها به خاک‌های خاص و متفاوتی نیاز دارند که بتواند تهویه خوبی داشته باشد و آب را به خوبی از خود عبور دهد. معمولا خاک ارکیده شامل ترکیبی از پوست درخت، خزه، پیت ماس و پرلیت است. این مواد باعث می‌شوند تا ریشه‌های ارکیده به خوبی تهویه شوند و خطر پوسیدگی کاهش یابد. استفاده از خاک‌های معمولی گلدان که برای دیگر گیاهان استفاده می‌شود، به دلیل نگهداری بیش از حد رطوبت، برای ارکیده‌ها مناسب نیست.

گلدان مناسب

گلدان‌های مناسب برای ارکیده‌ها باید دارای سوراخ‌های زهکشی کافی باشند تا آب اضافی به راحتی از گلدان خارج شود. گلدان‌های پلاستیکی یا سفالی با سوراخ‌های زهکشی متعدد انتخاب‌های خوبی هستند. برخی از علاقه‌مندان به ارکیده از گلدان‌های شفاف استفاده می‌کنند که امکان مشاهده وضعیت ریشه‌ها را فراهم می‌کند و به ارزیابی سلامت گیاه کمک می‌کند. انتخاب گلدان با اندازه مناسب نیز مهم است؛ گلدان باید به اندازه‌ای باشد که ریشه‌ها فضای کافی برای رشد داشته باشند اما نباید بیش از حد بزرگ باشد زیرا می‌تواند منجر به تجمع آب و پوسیدگی ریشه‌ها شود.

آبیاری ارکیده

آبیاری ارکیده‌ها باید با دقت انجام شود زیرا آبیاری بیش از حد می‌تواند باعث پوسیدگی ریشه‌ها شود. بهترین روش برای آبیاری ارکیده‌ها، استفاده از آب ولرم و بدون املاح است. آبیاری باید زمانی انجام شود که سطح خاک خشک شده باشد. برای تعیین زمان آبیاری می‌توان از انگشت خود استفاده کرده و رطوبت خاک را بررسی کرد. در فصول گرم، ارکیده‌ها نیاز به آبیاری بیشتری دارند در حالی که در فصول سرد نیاز به آبیاری کمتری دارند. همچنین، بهتر است آب اضافی که در زیرگلدانی جمع می‌شود را دور بریزید تا از پوسیدگی ریشه‌ها جلوگیری شود.

کوددهی ارکیده

کوددهی ارکیده‌ها باید با دقت انجام شود زیرا استفاده نادرست از کودها می‌تواند باعث آسیب به گیاه شود. بهترین زمان برای کوددهی ارکیده‌ها فصل رشد آنها است که معمولا در بهار و تابستان می‌باشد. برای کوددهی

ارکیده‌ها می‌توان از کودهای مایع خاص ارکیده یا کودهای عمومی با نیتروژن بالا استفاده کرد. کوددهی باید به صورت دوره‌ای و با رعایت دستورالعمل‌های تولیدکننده انجام شود. همچنین، بهتر است کود را به میزان کم و به دفعات بیشتر اعمال کرد تا از تغذیه بیش از حد گیاه جلوگیری شود.

گلدهی ارکیده

گلدهی ارکیده‌ها یکی از جذاب‌ترین مراحل نگهداری این گیاهان است. برای تحریک گلدهی، ارکیده‌ها نیاز به تغییرات دمایی دارند. کاهش دمای شبانه به حدود ۱۰ تا ۱۵ درجه سانتی‌گراد می‌تواند باعث تحریک گلدهی شود. همچنین، کاهش میزان آبیاری و افزایش نوردهی می‌تواند به گلدهی ارکیده‌ها کمک کند. برخی از انواع ارکیده‌ها نیاز به دوره استراحت دارند که در این مدت باید میزان آبیاری و کوددهی کاهش یابد. پس از پایان دوره استراحت، گیاهان به شرایط معمولی بازگردانده می‌شوند و با افزایش نور و دما، گلدهی آغاز می‌شود.

آفات و بیماری‌های ارکیده

آفات رایج

ارکیده‌ها نیز مانند سایر گیاهان ممکن است به آفات و بیماری‌های مختلفی مبتلا شوند. یکی از رایج‌ترین آفات ارکیده‌ها شته‌ها هستند که می‌توانند باعث ضعف و کاهش رشد گیاه شوند. برای مبارزه با شته‌ها می‌توان از صابون‌های ضد شته یا محلول‌های گیاهی استفاده کرد. همچنین، کنه‌ها نیز ممکن است به ارکیده‌ها حمله کنند که برای مقابله با آنها می‌توان از آفت‌کش‌های مخصوص کنه‌ها استفاده کرد.

از دیگر آفات رایج ارکیده‌ها می‌توان به شپشک‌های آردی اشاره کرد که با تغذیه از شیره گیاه باعث ضعف و کاهش رشد آن می‌شوند. برای مقابله با شپشک‌های آردی می‌توان از محلول‌های روغنی یا آفت‌کش‌های مخصوص استفاده کرد.

بیماری‌های قارچی

بیماری‌های قارچی نیز ممکن است به ارکیده‌ها حمله کنند که یکی از رایج‌ترین آنها پوسیدگی ریشه است. پوسیدگی ریشه معمولاً به دلیل آبیاری بیش از حد و رطوبت بالای خاک اتفاق می‌افتد. برای جلوگیری از پوسیدگی ریشه باید آبیاری ارکیده‌ها را به درستی انجام داده و از خاک‌های با زهکشی خوب استفاده کرد. در صورت بروز پوسیدگی ریشه، می‌توان گیاه را از گلدان خارج کرده، ریشه‌های آسیب‌دیده را قطع کرده و گیاه را در خاک جدید و خشک قرار داد.

ارکیده

PTMP/SK/R&D/A/ orchid01 /21072024

نتیجه گیری

ارکیده‌ها به دلیل زیبایی و تنوع گل‌هایشان یکی از محبوب‌ترین گیاهان زینتی هستند. برای نگهداری صحیح این گیاهان باید نیازهای خاص آنها از جمله نور، دما، رطوبت، آبیاری و کوددهی را به دقت رعایت کرد. همچنین، مقابله با آفات و بیماری‌های ارکیده‌ها نیازمند دقت و مراقبت‌های ویژه است. با رعایت نکات فوق می‌توان از زیبایی و سلامت ارکیده‌ها لذت برد و از داشتن این گیاهان زینتی در منزل یا باغ خود بهره‌مند شد.

منبع

ترجمه و تدوین: گروه تحقیق و توسعه تعاونی پترو تمدن مهمام پارس

تعاونی پترو تمدن مهمام پارس

